AUTONOMIA BUCOVINEI: LECŢIILE TRECUTULUI

ŞTEFAN PURICI

Die Autonomie der Bukowina: die Lehren der Vergangenheit

(*Zusammenfassung*)*

Der Verfasser präsentiert die Formen der territorialen und politischen Autonomie, die in der wissenschaftlichen Literatur analysiert wurden. Die habsburgischen Behörden beabsichtigten, die Sympathie der Bevölkerung der annektierten Region zu gewinnen und darum erlaubten sie die vorübergehende Bewahrung der Sitten und Bräuche, die vorher in der Moldau gültig gewesen sind. Diese Haltung, zusammen mit den Wirkungen der josephinischen und post-josephinischen Reformen, trugen dazu bei, der Bukowiner Provinz eine besondere Identität zu verleihen. Die Entwicklung der Bukowina als Herzogtum nach 1848 (mit einer Stillstands- oder Rückschrittsperiode des politischen Statuts der Provinz zwischen 1851 und 1861) wird aus der Perspektive der Vorteilen und der negativen Folgen für die Provinzbevölkerung und für das Schicksal der dualistischen Monarchie behandelt.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Bukowina, Autonomie, Annektierung, Provinzbevölkerung, josephinistische und postjosephinistische Reformen, Vorteile, negative Folgen.

În rândul principiilor fundamentale ale Uniunii Europene, înscrise în Tratatul privind Uniunea Europeană, cel al subsidiarităţii (definit în paragraful 3 al articolului 5), joacă un rol important şi are menirea de a flexibiliza actul de guvernare şi de a aduce procesul de luare a deciziilor cât mai aproape de cetăţeni. Definit destul de târziu (prin Tratatul de la Maastricht, din 1992), acest principiu de partajare a competenţelor autorităţilor (la nivelul unei ţări) sau statelor (la nivel de federaţie, confederaţie, uniune sau imperiu) a fost aplicat într-o măsură mai mare sau mai mică şi în interiorul Imperiului Habsburgic şi, ulterior, a Austro-Ungariei. Cunoscând o evoluţie sinuoasă, aplicarea principiului atribuirii unor competenţe cât

* Traducere: Ştefăniţa-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXIV**, *2* (49), p. – , Rădăuţi – Bucureşti, 2017

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

de cât consistente entităţilor componente (state, provincii) este identificabilă din perioada iosefinistă (ultima treime a veacului al XVIII-lea) până la destrămarea monarhiei dualiste. La nivelul domeniilor administrate de Casa de Habsburg, Curtea de la Viena a concentrat în mâinile guvernului central cele mai importante chestiuni (armata, ordinea, politica externă etc.), transferând autorităţilor locale (naţionale sau regionale) prerogative strict delimitate în ceea ce priveşte gestionarea problemelor de nivel provincial/regional (reţeaua de drumuri locale, învăţământul primar şi gimnazial, cultura ş.a.).

Înainte de a proceda la schiţarea parametrilor care au marcat realizarea politicilor pe baza unui principiu ce va fi definit cu două secole mai târziu şi care au jalonat evoluţia fenomenului descentralizării administraţiei la nivelul Bucovinei – provincie distinctă sau cerc al Regatului Galiţiei –, vom face câteva referiri la felul în care este interpretată în literatura de specialitate problema autonomiei unei regiuni. Chestiunea autonomiei teritoriale este extrem de complexă, generând lungi dezbateri, implicând opozanţi şi susţinători din cei mai diverşi, inspirând strategii (non)violente, afectând comunităţi şi naţiuni întregi, reclamând dexteritatea decidenţilor politici şi ingeniozitatea structurilor legislative[1]. De regulă, autonomia teritorială este văzută ca un instrument pentru protejarea specificului local şi promovarea intereselor regionale prin încredinţarea competenţelor de adoptare a deciziilor structurilor reprezentative ale comunităţilor locale. Autonomia politică în societăţile multietnice creează pentru cetăţean premisele pentru a putea modela viaţa politică prin intermediul votului, prin dreptul de a fi ales în organisme provinciale şi de a putea iniţia şi participa la activităţi consociaţioniste[2] şi/sau de a împărţi puterea cu autoritatea centrală[3]. Pe de altă parte, într-un regim constituţional cât de cât democratic, existenţa unui cadru legal pentru evoluţia autonomă, cu mai puţine imixtiuni din exterior şi cu largi posibilităţi de asumare a deciziilor şi implicaţiilor acestora din interior, creează premisele pentru geneza unor noi identităţi culturale şi teritoriale[4].

[1] Vezi, de pildă, Bethany Lacina, *Who opposes ethnic territorial autonomy?*, (Accesat la 9 mai 2016). Disponibil în colecţia SSRN (Social Science Research Network): https://ssrn.com/abstract=2777482 sau http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2777482; Yonatan Tesfaye Fessha, *Federalism, Territorial Autonomy and the Management of Ethnic Diversity in Africa: Reading the Balance Sheet*, în „L'Europe en Formation", 2012, nr.1 (363), p. 265-285, disponibil la: http://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2012-1-page-265.htm

[2] În acest sens, vezi Arendt Lijphart, *Democraţia în societăţile plurale*. Traducere de Adriana Bargan, Iaşi, Editura Polirom, 2002, 296 p.

[3] Lars-Erik Cederman, Simon Hug, Andreas Schädel, Julian Wucherpfennig, *Territorial Autonomy in the Shadow of Future Conflict: Too Little, Too Late?* (Paper prepared for presentation at the Annual Meeting of the American Political Science Association /Chicago, August 29 – September 1, 2013/, p. 4–5; disponibil la: http://www.unige.ch/ses/spo/static/simonhug/taisfc/autonomy_conflict_2013-08-22.pdf

[4] În ceea ce priveşte cazul Bucovinei, vezi excelenta cercetare realizată de Hieronymus Franciscus van Drunen**,** *«A sanguine bunch». Regional identification in Habsburg Bukovina, 1774–1919*, University of Amsterdam, 2013, 510 p.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

În cadrul sistemului de autonomie teritorială, autoguvernarea minorităţii este asigurată în cadrul unei subregiuni distincte a statului care, de regulă, se identifică cu baştina istorică a respectivului grup etnic. Acea entitate administrativ-teritorială se bucură de un statut special care permite locuitorilor să gestioneze problemele lor în anumite domenii (învăţământ, cultură, dezvoltare locală, resurse, taxe locale etc.). Cu siguranţă, încă în Epoca Luminilor Casa de Habsburg intuise că organizarea teritorială a statului pe baze federale ar putea contribui la evitarea conflictelor etnice la scară largă. În opinia experţilor, grupurile care sunt excluse de la exercitarea puterii executive centrale tind să lupte împotriva guvernului[5], iar grupurile etnice cărora li s-a acordat autonomia teritorială sunt mult mai paşnice decât cele care nu se bucură de acest statut[6]. După cum remarcă cercetătorul austriac Börries Kuzmany, Monarhia Habsburgică a fost nu doar un imperiu multinaţional, ci şi o *„monarchia composita”* – un ansamblu de provincii istorice numite „ţări ale Coroanei”[7]. În cadrul ţărilor încorporate sub sceptrul dinastiei de Habsburg, aranjamentele legate de autonomie au inclus, în varii grade de intensitate, puterile executivă, legislativă şi judecătorească[8]. De asemenea, o altă particularitate a Imperiului Habsburgic a constat în faptul că, în pofida situaţiei în care, de secole, limba germană era limba dominantă a imperiului, era limba guvernului central şi a administraţiilor provinciale, în Austria – din punct de vedere juridic – nu a existat o limbă oficială, recunoscându-se în schimb nouă limbi regionale[9].

Casa de Habsburg a apelat la soluţia autonomiilor teritoriale pentru a menţine integritatea imperiului. Totuşi, autorităţile de la Viena nu au realizat că imposibilitatea practică de a crea unităţi administrative subnaţionale monoetnice poate genera noi tensiuni: tensiunea dintre minoritate şi majoritate la nivelul unităţilor constituente[10] ale imperiului. Pe de altă parte, având în vedere că, de regulă, hotarele naţionale şi cele teritoriale nu sunt congruente, instituirea unor entităţi teritoriale autonome conduce, în mod invariabil, la crearea unor noi minorităţi în cadrul respectivelor unităţi administrative[11].

[5] Lars-Erik Cederman ş.a., *op. cit.*, p. 10.

[6] *Ibidem*, p. 11.

[7] Börries Kuzmany, *Habsburg Austria: Experiments in Non-Territorial Autonomy*, in „Ethnopolitics”, Vol. 15, 2016, No. 1, p. 43.

[8] Stefan Wolff, Marc Weller, *Self-determination and autonomy: a conceptual introduction*, in Marc Weller and Stefan Wolff (eds.), *Autonomy, Self-governance and Conflict Resolution. Innovative approaches to institutional design in divided societies*, London – New York, Routlege, 2005, p. 12.

[9] Börries Kuzmany, *Habsburg Austria: Experiments in Non-Territorial Autonomy*, in „Ethnopolitics”, Vol. 15, 2016, No. 1, p. 44.

[10] Vezi, Yonatan Tesfaye Fessha, *Federalism, Territorial Autonomy and the Management of Ethnic Diversity in Africa: Reading the Balance Sheet*, in „L'Europe en Formation”, 2012, nr. 1 (363), p. 280.

[11] David J. Smith, *Minority Territorial and Non-Territorial Autonomy in Europe: Theoretical Perspectives and Practical Challenges*, in Z. Kántor (ed.), *Autonomies in Europe: Solutions and Challenges*, Budapest, Research Institute for Hungarian Communities Abroad, 2014, p. 17–18.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

Toţi aceşti factori endogeni şi exogeni au marcat evoluţia regiunii moldoveneşti care a fost ocupată de trupele imperiale la finele războiului ruso-turc din 1768–1774. Dacă, din punct de vedere juridic, putem constata că autonomia Bucovinei a existat între anii 1849 şi 1918, din punct de vedere practic, acest statut s-a aplicat în mod efectiv numai din 1861 până în 1914, însă putem consemna începuturile timide ale unei individualităţi distincte a ţinutului în primele decenii de stăpânire habsburgică. În acest studiu ne propunem să urmărim felul în care au militat bucovinenii pentru autonomia provinciei şi modalităţile ei de articulare, până la structurarea instituţională definitivă.

Administraţia districtuală a Bucovinei, începând cu instituirea sa, în anul 1775, şi până la desfiinţare, în anul 1786, a fost o administraţie militară. Recunoaşterea caracterului etno-politic distinct al noului teritoriu s-a materializat prin trecerea sub coordonarea directă a Consiliului Aulic de Război din Viena[12]. Într-o primă etapă, individualitatea noii provincii la nivelul imperiului a fost asigurată graţie ordinului expres al coregentului Iosif al II-lea remis generalului Gabriel Splény von Miháldy, primul guvernator militar al Bucovinei (1775–1778), prin care s-a ordonat acestuia din urmă să menţină totul strict *in statu quo* în regiunea recent alipită, să evite orice schimbări în modalităţile de administrare a ţinutului, să menţină obiceiurile şi să respecte obiceiurile şi religia autohtonilor[13].

Elita locală a considerat că, la fel ca şi otomanii, stăpânirea habsburgică – care a dat asigurări cu privire la respectarea religiei ortodoxe – va aborda în raport cu populaţia Bucovinei politica „autonomie în schimbul tributului”[14], însă reprezentanţii autorităţilor centrale în teritoriu au evidenţiat, în rapoartele remise Curţii de la Viena, necesitatea diminuării influenţei covârşitoare pe care o exercita clerul ortodox asupra populaţiei. După ce, în octombrie 1777, nobilii şi reprezentanţii diverselor categorii sociale din Bucovina au prestat jurământul de fidelitate faţă de dinastia Habsburgică, sub pretextul că ţinutul nu avea o administraţie potrivită, guvernatorul a încercat să modifice sistemul tradiţional de organizare a provinciei. Gabriel Splény von Miháldy a raportat în mai multe rânduri guvernului central că autohtonii – „Bukowiner Nationalisten” – nu sunt potriviţi pentru funcţiile administrative superioare, fiindcă aceştia „ştiu să judece numai după obiceiul moldovenesc, stau prea mult sub influenţa preoţilor şi a bisericii pentru ca să poată judeca după datinile civilizate, nu-i poţi îndupleca să execute prompt ordinele primite, necunoscând subordonarea oarbă”[15]. Procesul de diluare a identităţii locale s-a manifestat la nivel administrativ şi la nivelul

[12] Şt. Purici, *Problema autonomiei Bucovinei între anii 1775-1861*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, Analele ştiinţifice de istorie ale Universităţii „Ştefan cel Mare” din Suceava, II, 1996, p. 230–234.

[13] Direcţia Arhivelor Naţionale Istorice Centrale, Fond *Consiliul Aulic de Război*, pach. I, d. 42, f. 1v.

[14] H. F. van Drunen, *op. cit.*, p. 4.

[15] I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1990, p. 24.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

organismelor judiciare. Astfel, guvernatorul a făcut numeroase demersuri pe lângă guvern să i se permită înlocuirea reprezentanţilor populaţiei autohtone din fruntea administraţiilor oraşelor Cernăuţi, Siret şi Suceava şi ale ocoalelor Câmpulung Moldovenesc şi cel Rusesc cu supuşi (militari sau civili) austrieci şi să fie delegaţi în Bucovina doi judecători militari (unul pentru Cernăuţi şi al doilea pentru Suceava)[16]. În scurt timp, administraţia Bucovinei va fi completată cu diverşi funcţionari militari, uneori şi civili, austrieci ca: Schimdebauer, Metzger, Pitzelly, Sigowsky, Erggelet ş. a., chiar dacă, în posturi secundare, vor fi menţinuţi, pentru o anumită perioadă, şi localnici ca, de pildă, Vasile Ieremievici sau Mihalache.

În timpul mandatului generalului Karl von Enzenberg, noul guvernator militar al Bucovinei (1778–1786), acţiunea de subminare a instituţiilor tradiţionale moldoveneşti a continuat. Pe baza unei documentări aprofundate, la 30 decembrie 1779, generalul Enzenberg a propus Consiliului Aulic de Război un amplu plan de reorganizare a provinciei, printre care: restructurarea satelor şi transformarea lor în sate model, prin colonizarea cu agricultori germani şi ucraineni; secularizarea averilor mănăstireşti şi înfiinţarea a şase oficii gospodăreşti camerale care să se ocupe de administrarea bunurilor secularizate şi a bunurilor camerale; transformarea directorilor districtuali, a primarilor urbelor şi a consilierilor orăşeneşti în funcţionari de stat, cu leafă de la vistieria imperială[17]. Pe de altă parte, guvernatorul militar considera necesară şi solicita cu insistenţă Curţii de la Viena să suprime orice legături instituţionale dintre Bucovina şi Moldova[18], fapt ce contribuia la menţinerea profilului moldovenesc al provinciei bucovinene.

Curtea de la Viena a oscilat între mai multe soluţii de organizare administrativă a teritoriului recent încorporat, în primăvara anului 1780, în capitala imperiului fiind convocată o întrunire a factorilor de decizie cu privire la destinul Bucovinei. În cadrul conferinţei au fost formulate câteva potenţiale soluţii: a) înglobarea Bucovinei în confiniul militaro-grăniceresc de la Năsăud; b) încorporarea Bucovinei în provincia Galiţia; c) divizarea provinciei în două: zona dintre Prut şi Nistru să fie trecută la Galiţia, iar partea de sud să fie alipită districtului grăniceresc de la Năsăud[19]. În lipsa unui punct de vedere comun, coregentul Iosif al II-lea a decis ca, deocamdată, Bucovina să fie considerată un cerc administrativ sub comandament militar, iar pentru o mai bună soluţionare a problemelor administrative curente să se creeze la Cernăuţi un Oficiu cercular (Kreisamt) cu două directorate, la Cernăuţi şi Suceava[20], dar să fie efectuate

[16] T. Bălan, *Administraţia şi justiţia în Bucovina sub generalii Splény şi Enzenberg, 1774–1786*, în „Junimea literară", anul VI, nr. 7–8, 1909, p. 160.

[17] M. Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I, (1774–1862), *De la administraţia militară la autonomia provincială*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1993, p. 118.

[18] Ştefan Purici, *Mişcarea naţională românească în Bucovina intre anii 1775–1861*, Suceava, Editura „Hurmuzachi", 1998, p. 52.

[19] I. V. Cocuz, *Începuturile activităţii parlamentare în Bucovina*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean", XI–XII, 1984–1985, p. 225.

[20] Ştefan Purici, *op. cit.*, p. 53.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

pregătirile necesare alipirii în viitor a Bucovinei la Galiţia şi Transilvania. Practic, această decizie a însemnat menţinerea, pentru o anumită perioadă, a autonomiei relative a Bucovinei în cadrul Imperiului.

Riscul pierderii individualităţii provinciei a provocat îngrijorare la nivelul elitelor locale. Drept urmare, sub coordonarea a doi lideri autohtoni (primul cleric, al doilea laic), episcopul Dositei Herescu şi boierul Vasile Balş, la finele lunii aprilie 1780, la Cernăuţi, a fost convocată prima adunare politică din istoria provinciei. Pe baza atitudinii de opoziţie a stărilor reunite faţă de intenţiile de divizare ori de alipire a Bucovinei la un teritoriu sau altul, Vasile Balş a elaborat două documente importante: *Prea plecată Pro memorie* (Unterhäniges Pro Memoria) şi mai vasta *Descrierea Bucovinei şi a situaţiei ei interne* (Beschreibung der Bukowina und deren innern Verhältniss). Înaintate contelui Hadik, preşedintele Consiliului Aulic de Război, cele două memorii urmau a fi aduse la cunoştinţa împăratului. Preocupat de „binele obştesc", în baza mandatului primit de la conaţionalii săi, Vasile Balş a pledat în sprijinul ideii de autonomie provincială, prin solicitarea menţinerii în continuare a Bucovinei sub administraţie militară[21]. Cercetătorul H. F. van Drunen subliniind că, fără îndoială, boierul moldovean a fost un pionier în domeniul promovării autonomiei bucovinene, consideră însă că intervenţia sa în favoarea autonomiei provinciale indică, înainte de toate, recunoaşterea implicită a anexării austriece a nordului Moldovei şi că nu există argumente şi date care ar pleda pentru un caracter naţional românesc al demersurilor sale[22].

Pe aceeaşi linie de înfruntare a tentativelor de anulare a individualităţii ţinutului sub noua stăpânire, dar manifestată într-o formă mult mai directă şi, totodată, ostilă faţă de măsurile administraţiei habsburgice de adaptare treptată a sistemului de guvernare şi celui judiciar la normele austriece, se înscrie mişcarea mazililor din Cernăuţi. Starea de tensiune înregistrată în anul 1780, în urma zvonurilor privitoare la planurile de spargere a integrităţii Bucovinei, s-a perpetuat pe parcursul următorilor câţiva ani. Printre principalele revendicări ale mazililor s-au numărat solicitările de a fi utilizate în serviciul administraţiei Bucovinei persoane din rândul acestei categorii sociale, adică autohtone; demiterea episcopului Dositei Herescu, acuzat de trădarea intereselor „patriei" (în sensul de abandonare a statutului de reprezentant al populaţiei locale în relaţia cu autorităţile habsburgice) şi acordarea posibilităţii de a alege alt episcop în locul acestuia. Situaţia tensionată în capitala provinciei şi această opoziţie a mazililor au contribuit, într-o măsură considerabilă, la atenuarea procesului de diluare a specificului provinciei.

La 10 decembrie 1780, având în vedere nemulţumirile exprimate de bucovineni, împăratul Iosif al II-lea a hotărât să solicite opinia contelui Heinrich

[21] R. Grigorovici, *Memoriul lui Vasile Balş „Descrierea Bucovinei" din 1780*, în „Analele Bucovinei", anul III, nr. 1, 1996, p. 219.

[22] H. F. van Drunen, *op. cit.*, p. 42.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

Kajetan von Blümegen, cancelarul Curţii unite a Boemiei şi Austriei. Acesta a menţionat că „Bucovina în nici un caz nu trebuie unită cu altă provincie, ci să fie tratată ca o provincie cu totul separată", pentru ca, pe această cale, să se câştige „simpatia şi încrederea naţiunii moldovene"[23]. Pe de altă parte, la 5 aprilie 1781, Vasile Balş a înaintat noi propuneri menite să accentueze individualitatea Bucovinei, propuneri care, alături de spiritul de agitaţie întreţinut de mazilii bucovineni, l-au determinat pe Iosif al II-lea să dispună, la 20 mai 1781, menţinerea administraţiei militare şi rămânerea Bucovinei sub coordonarea Consiliului Aulic de Război de la Viena[24]. Organismul din urmă a fost mandatat să schiţeze un proiect de constituţie a ţinutului, care să prevadă o administraţie uşoară şi echitabilă pentru autohtoni şi, totodată, profitabilă pentru visteria imperială[25].

Drept urmare, în timpul vizitei sale în Bucovina, efectuate în perioada 14–19 iulie 1783, Iosif al II-lea a anunţat intenţia de a înlocui administraţia militară cu una civilă, din cauza faptului că, susţinea împăratul, „spiritul naţional al populaţiei" este „potrivnic" menţinerii acesteia. În cele din urmă, la 16 septembrie 1786, împăratul a semnat actul de desfiinţare a administraţiei militare şi de înlocuire a acesteia cu una civilă şi de încorporare a Bucovinei în provincia imperială Galiţia, ca al 19-lea cerc administrativ. Deşi motivul cel mai plauzibil pentru această decizie pare a fi intenţia monarhului de a introduce o administraţie mai simplă şi orizontală, hotărârea a provocat critici atât în Bucovina, cât şi la Viena[26].

Alipirea Bucovinei la Galiţia a reprezentat un moment negativ în evoluţia culturală şi politică a provinciei anexate, fapt recunoscut de majoritatea cercetătorilor. Practic, bucovinenii şi-au pierdut dreptul de a-şi gestiona singuri problemele locale. După 1790, au fost închise un şir de şcoli populare, restul a fost trecut sub îndrumarea Consistoriului romano-catolic din Lemberg; au fost deschise larg porţile pentru aşezarea în ţară a unei mulţimi de funcţionari, ţărani, meşteşugari, negustori, învăţători, preoţi etc. din Galiţia vecină; au fost adoptate măsuri de catolicizare a bucovinenilor; limba română, în scurt timp, a fost îndepărtată din viaţa publică a Bucovinei etc. Mare nemulţumire în rândul elitelor

[23] *Die Bukowina. Eine allgemeine Heimatkunde verfasst anlässlich des 50 jährigen glorreichen Regierungsjubiläums Seiner k. u. k. Apostolischen Majestät, unseres allergnädigsten Kaisers und obersten Kriegsherren durch die k. u. k. Gendarmerie des Landesgendarmerie-kommandos nr.13*, Czernowitz, Pardini, 1899, p. 298.

[24] M. Şt. Ceauşu, *Instituirea administraţiei habsburgice în Bucovina*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Bucovinei", XX, 1993, p. 133.

[25] Rudolf Wagner, *Eine protokollarische Aussage aus dem Jahre 1781 über die beabsichtigte Eingliederung der Bukowina nach Galizien*, în A. Armbruster (Hg.), *Vom Moldauwappen zum Doppeladler. Ausgewählte Beitrage zur Geschichte der Bukowina*, Band II, Augsburg, Verlag Hofmann, 1993, p. 243–253.

[26] Kurt Scharr, *Die Landschaft Bukowina – das Werden einer Region an der Peripherie 1774–1918*, Böhlau, Vienna/Cologne/Weimar 2010, p. 161–167.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

bucovinene a generat faptul că resursele Fondului Religionar Ortodox au fost gestionate şi utilizate de Consistoriul Catolic din Lemberg[27].

Bucovinenii n-au îndrăznit să protesteze deschis împotriva nedreptăţii făcute, în schimb, anticipând potenţialele implicaţii negative ale încorporării la Galiţia, pe parcursul anilor 1787–1789 populaţia ţinutului s-a redus, potrivit cifrelor oferite de administraţia cercuală a Bucovinei, de la 27 245 de familii la 22 412, cele circa 21 750 de persoane refugiindu-se în Moldova[28].

Instalarea la cârma Austriei a împăratului Leopold al II-lea (1790–1792) a insuflat bucovinenilor speranţe în revocarea hotărârii adoptate de Iosif al II-lea. Vasile Balş, militantul autonomist, a întocmit un nou memoriu în anul 1790, prin care cerea separarea Bucovinei de Galiţia. Principalele argumente se întemeiau pe dificultăţile legate de gestiunea chestiunilor bucovinene în cadrul unei provincii cu care cea dintâi nu a avut şi nu avea practic nimic în comun. Demersurile bucovinenilor s-au bucurat de succes şi au fost materializate în patenta imperială din 29 septembrie 1790, semnată de împăratul Leopold al II-lea. Împăratul constata că „unirea săvârşită în anul 1786 numai cu scopul de a simplifica administraţia publică nu mai poate dăinui", deoarece experienţa a arătat că, „după origine, grai, moravuri, datini şi confesiune", locuitorii Bucovinei se deosebesc de cei din Galiţia şi, deci, „nu se poate aştepta o împreunare şi contopire adevărată". Patenta dispunea ca Bucovina să fie separată de Galiţia în aşa fel ca, în viitor, să nu mai fie considerată parte a Regatului Galiţiei şi Lodomeriei, iar stările bucovinene să nu facă parte din stările galiţiene. Nobilimea bucovineană a refuzat în mod demonstrativ să participe la şedinţele Seimului din Lemberg. Pe de altă parte, rezoluţia imperială menţinea unite administraţia de stat şi aulică pentru Galiţia şi Bucovina, din considerente de precauţie, Curtea de la Viena nutrind speranţa că împreunarea cu Galiţia promite Bucovinei siguranţă şi bună primire[29]. Acest decret confuz nu putea să conducă la separarea de Galiţia.

Moartea lui Leopold al II-lea şi înscăunarea noului împărat, Francisc I (1792–1835), au dus la amânarea separării Bucovinei de Galiţia. Totuşi, începând cu anul 1792, Bucovina a primit o „Tabulă a Ţării" proprie şi un for de judecată propriu, mai întâi pentru oamenii de rând, apoi şi pentru nobili. Numirea bucovineanului Vasile Balş în postul de căpitan cercual al Bucovinei (1792–1803)[30] trebuia să micşoreze, în opinia guvernanţilor austrieci, nemulţumirile bucovinenilor în legătură cu pierderea individualităţii politico-administrative a ţinutului lor. În anul 1804, în Bucovina a fost înfiinţat un „Forum nobilium", adică o instanţă de judecată proprie, dar în 1817 aceasta a fost din nou alipită la cea din Galiţia.

[27] H. F. van Drunen, *op. cit.*, p. 5.

[28] Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuţi (infra ASRC), Fond *1*, inv.1, d. 156, f. 1.

[29] ASRC, Fond *1 026*, inv. 2, d. 95a, f. 6–7v.

[30] Pentru detalii, vezi: Mihai-Ştefan Ceauşu, *Vasile Balş, un iosefinist bucovinean*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Bucovinei", XVII–XVIII–XIX, 1990–1991–1992, p. 407–418.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

În perioada postiosefinistă, caracterizată prin conservatorism şi regres, Curtea de la Viena nu tolera apeluri sau atacuri îndreptate spre modificarea ordinii şi structurii administrative a imperiului, proclamat la 10 august 1804. Din această cauză, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, elitele bucovinene au încercat să se opună procesului de diluare a individualităţii culturale şi religioase a ţinutului lor în cadrul multietnicului imperiu.

Conjunctura favorabilă pentru vocalizarea revendicărilor bucovinenilor a fost creată de revoluţiile de la 1848–1849. „Primăvara popoarelor", apreciau într-un memoriu adresat Dietei de la Viena coloniştii germani din Frătăuţii Vechi, a descătuşat „dorinţele popoarelor" care, până în acel moment (1848), au fost „sever interzise"[31]. În general, anul revoluţionar 1848 nu a provocat turbulenţe majore în Bucovina, dar a generat un lobby unic comun al liberalilor moderaţi, aristocraţilor conservatori şi clericilor, condus de episcopul ortodox Eugenie Hacman şi nobilul român Doxachi Hurmuzaki, pentru autonomia provinciei, reforma constituţională şi drepturi egale pentru toate confesiunile[32]. Drept urmare, la 8/20 mai 1848, la Cernăuţi, a avut loc o mare adunare a bucovinenilor la care au participat reprezentanţi ai clerului, boierimii liberale, ţărănimii, orăşenilor şi ai grupurilor etnice[33]. Pe baza ideilor dezbătute, la începutul lunii iunie 1848, a fost întocmit un memoriu cu revendicările populaţiei Bucovinei, intitulat *Petiţia Ţării*. Documentul purta semnăturile a peste 230 de bucovineni din toate, practic, clasele şi categoriile sociale şi etniile existente în Bucovina[34]. Chestiunile legate de individualitatea provinciei au reprezentat miezul petiţiei, semnatarii solicitând împăratului între altele: autonomia Bucovinei şi separarea ei de Galiţia, convocarea unei diete provinciale (art. 1); conducere provincială proprie, atât administrativă cât şi politică şi juridică (art. 3); angajarea în funcţii publice a indivizilor „ce cunosc deplin limba ţării", ţinându-se cont de pământeni, şi obligaţia autorităţilor provinciale „de a primi cereri în limba românească şi într-aceeaşi limbă să le soluţioneze" (art. 2); recunoaşterea egalităţii politice şi religioase a tuturor confesiunilor, prin „desfiinţarea tuturor îngrădirilor şi greutăţilor provenite din cauza acestor deosebiri" (art. 6)[35].

Petiţia Tării reprezenta o sinteză şi un compromis între diversele clase şi categorii sociale şi etniile din Bucovina, între semnatari numărându-se nobili şi clerici importanţi, episcopul Bucovinei, etnici români, germani, ucraineni, armeni şi polonezi. Elitele locale pledau pentru constituirea unei provincii autonome

[31] *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente. 1393–1849* (infra DTDS), Bucureşti, 1983, p. 629.

[32] Emanuel Turczynski, *Geschichte der Bukowina in der Neuzeit: Zur Sozialund Kulturgeschichte einer mitteleuropäisch geprägten Landschaft*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 1993, p. 100.

[33] I. Nistor, *op. cit.*, p. 93.

[34] DTDS, p. 633.

[35] Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date şi mărturii*, vol. I, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1982, p. 608–610.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

pentru a îngrădi fenomenul de înlăturare a bucovinenilor din viaţa socială, economică, politică şi religioasă a ţinutului de către funcţionarii şi imigranţii care soseau continuu din alte regiuni ale Austriei, în special din Galiţia.

Când a fost lansat proiectul *Petiţia Ţării*, a devenit foarte clar faptul că ţăranii din Bucovina l-au perceput, în principal, ca pe un proiect de elită, conceput de nobilimea locală şi de burghezia liberală şi că, în esenţă, straturile superioare urmăresc sporirea exploatării muncii sătenilor şi libertatea de a dispune la discreţie de potenţialul uman şi material al Bucovinei.

La 1 august 1848, *Petiţia Ţării* a fost înaintată prezidiului parlamentului din Viena. În plenul parlamentului, deputatul bucovinean Anton Kral a cerut acordarea autonomiei Bucovinei. În acest scop, el a propus alegerea oraşului Cernăuţi drept capitală a provinciei, unde să-şi aibă sediul Dieta Bucovinei, instituţiile şi dregătoriile provinciale[36]. Printr-o declaraţie distinctă, alţi doi deputaţi bucovineni, Mihai Bodnar şi Miron Ciupercovici, au susţinut în întregime revendicările şi doleanţele incluse în *Petiţia Ţării*[37].

Concomitent, în susţinerea revendicărilor cuprinse în *Petiţia Ţării* au fost întocmite şi trimise la Viena mai multe memorii din partea populaţiei Bucovinei. Astfel, prin intermediul petiţiilor respective, locuitori din comunele Gura Humorului, Ilişeşti, Braşca, Pătrăuţi, Dărmăneşti, Straja, Horodnic, Liteni, Câmpulung[38] ş.a. cereau împăratului ca Bucovina, „printr-o lege, să fie declarată provincie autonomă a imperiului austriac şi să aibă o administraţie proprie”[39]. La 18 august 1848, parlamentarii bucovineni Mihai Bodnar, Miron Ciupercovici, Gheorghe Timiş şi reprezentanţii comunali Ilie Niculiţă şi Vasile Ştirbul au înaintat forului legislativ vienez o petiţie în numele poporului din Bucovina, cerând autonomia ţinutului şi constituirea acestuia într-o provincie separată de Galiţia, cu administraţie proprie, în conformitate cu patenta imperială a lui Leopold al II-lea, din anul 1790, inaugurarea unei facultăţi la Cernăuţi, libertatea „absolută” a presei etc.[40].

Pe o poziţie opusă s-au situat alţi patru deputaţi bucovineni, pronunţându-se împotriva autonomiei Bucovinei. Vasile Murgoci, Vasile Cârste şi Ioan Dolenciuc au înaintat parlamentului o petiţie cu expunerea dorinţei de a nu se permite separarea Bucovinei de Galiţia. Lukian Kobâliţa a semnat un apel cu aceeaşi revendicare, însă a adăugat că, în cazul în care unirea între Bucovina şi Galiţia nu va putea fi menţinută, regiunea Bucovinei dintre Prut şi Nistru să fie dezlipită de restul Bucovinei şi organizată într-un ducat huţănesc cu autonomie[41]. La 30 august

[36] „Bucovina”, 1849, nr. 10, p. 51–53.
[37] Ştefan Purici, *op. cit.*, p. 188.
[38] M. Iacobescu, *op. cit.*, p. 401.
[39] Octav Monoranu, Mihai Iacobescu, Eugen Dimitriu, *Documente ale Revoluţiei de la 1848 în Bucovina*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean”, anul V, 1978, p. 485–488.
[40] *Ibidem*, p. 488–492.
[41] I. Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 98, 101.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

1848, deputaţii Murgoci, Cârste, Kobâliţa şi Dolenciuc au adresat o scrisoare publică ţăranilor din Bucovina, în care i-au acuzat pe ceilalţi parlamentari bucovineni de faptul că aceştia nu sprijină cauza ţărănească şi că, pledând pentru autonomie, respectivii urmăresc „scopul de a vinde pre voi (pe ţăranii bucovineni, n. n. – Şt. P.) preoţilor şi boierilor", de „a vă arunca iarăşi în vechea robie", fiindcă ei au cerut „ca să fie Bucovina cu Moldova"[42]. Aceste acuzaţii erau neîntemeiate, dovada constituind-o votul exprimat de parlamentarii bucovineni cu o zi înainte, când Murgoci, Cârste şi Kobâliţa (I. Dolenciuc, fiind bolnav, nu a participat la şedinţă) au votat alături de Bodnar, Ciupercovici şi Timiş (Anton Kral s-a abţinut de la vot) pentru propunerea ca toate obligaţiile ţărăneşti să fie anulate fără răscumpărare[43].

Ţăranii bucovineni au fost întărâtaţi împotriva ideii de autonomie a provinciei prin zvonuri de genul că în viitoarea dietă provincială sătenii nu vor fi desemnaţi, aceasta urmând a grupa numai „preoţi, boieri, intelectuali şi funcţionari"[44] şi că instituirea unei diete provinciale separate şi a diverselor instituţii autonome va conduce la majorarea impozitelor. La Cernăuţi, la 1 noiembrie 1848, a avut loc o adunare a reprezentanţilor comunelor din circumscripţia electorală rurală Cernăuţi, care a fost organizată de Anton Gherman. Acesta a adus la cunoştinţa participanţilor că propunerea de a fi constituită o dietă provincială separată de cea a Galiţiei a fost înaintată de clericii şi nobilii din Bucovina. Ţăranii au fost convinşi de faptul că nobilimea, clerul şi intelectualii vor beneficia din plin în urma proclamării autonomiei Bucovinei, în schimb oamenii de la sate vor trebui să suporte toate cheltuielile necesare. Din aceste considerente, reprezentanţii comunelor cernăuţene au votat „împotriva unei diete provinciale ca aceasta şi anulează în întregime semnăturile unor comune care au fost stoarse prin diferite metode dubioase"[45]. Dispoziţii similare au fost inspirate şi ţăranilor din circumscripţia electorală Gura Humorului. Sătenii au protestat vehement împotriva declaraţiilor lui Miron Ciupercovici în privinţa necesităţii dobândirii autonomiei Bucovinei[46]. În acest context, la 15 decembrie 1848, parlamentarii Murgoci, Dolenciuc, Cârste şi Timiş au înaintat prezidiului parlamentului o petiţie în care, în numele alegătorilor lor, au cerut păstrarea Bucovinei în componenţa Galiţiei[47]. Proteste împotriva unei eventuale separări a Bucovinei de Galiţia au fost trimise pe

[42] DTDS, p. 640.

[43] *Ibidem*, p. 639–642.

[44] *Селянський рух на Буковині в 40-х роках XIX ст. Збірник документів* (Mişcarea ţărănească în Bucovina în anii '40 ai secolului al XIX-lea. Culegere de documente), Київ: Держполітвидавництво УРСР, 1949, с. 212.

[45] *Ibidem*, p. 212–213.

[46] Ф. П. Шевченко, *Лук'ян Кобилиця. З історії антіфеодальної боротьби селянства Буковини в перший половині XIX ст.* (Lukian Kobâliţa. Din istoria luptei antifeudale a ţărănimii din Bucovina în prima jumătate a secolului al XIX-lea), Київ: Видавництво Академії Наук УРСР, 1958, с. 199.

[47] *Ibidem*, p. 198.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

adresa parlamentului, la mijlocul lunii februarie 1849, de către reprezentanţii a 27 de sate din circumscripţia electorală Sadagura, de reprezentanţii a 34 de sate din districtele Şiret şi Rădăuţi[48] etc.

La 20 ianuarie 1849, într-un moment, când în parlament se purtau discuţii foarte aprinse cu privire la soarta Bucovinei, o delegaţie a bucovinenilor, în frunte cu episcopul Eugenie Hacman, din care făceau parte români, ucraineni, germani şi armeni, s-a prezentat la Olmütz, înmânându-i noului împărat Franz Iosif I *Promemoriul la Petiţia Tării Bucovina din anul 1848*, ce conţinea dorinţa expresă a recunoaşterii autonomiei. Memoriul, în care se dezvolta şi argumenta ideea că Bucovina n-a aparţinut niciodată Galiţiei, a fost înaintat, la 9 februarie 1849, Comisiei parlamentare pentru redactarea Constituţiei. La 24 februarie 1849, Comisia a luat în dezbatere problema viitorului statut al Bucovinei. Dintre petiţiile analizate, patru erau pentru separarea Bucovinei de Galiţia şi patru – contra. Raportorul Fr. Smolka a relevat că argumentaţia adusă în sprijinul dezlipirii Bucovinei de Galiţia este mai bogată şi mai întemeiată, iar argumentele aduse împotriva acordării provinciei statutului de autonomie nu erau destul de fundamentate. În timpul dezbaterilor, deputatul Rieger a remarcat că dorinţa de separare a Bucovinei a fost exprimată numai de nobili şi birocraţi, nu şi de popor, şi că a auzit de la martori oculari că nobilii români, în special, îşi asupreau ţăranii cel mai mult, chiar mai mult decât evreii[49]. Majoritatea deputaţilor, însă, s-a pronunţat pentru separarea Bucovinei de Galiţia, considerând că, prin acest act, se vor atrage la imperiu Moldova şi Muntenia şi, concomitent, se va produce „o slăbire a Galiţiei şi anume a rutenilor, despre care se susţine că simpatizează cu ruşii”[50].

Deoarece deputaţii vor respinge, la 4 martie 1849, proiectul constituţional elaborat de cabinetul de miniştri austriac şi aprobat de împărat, la 7 martie, Franz Iosif I a desfiinţat parlamentul, proclamând Constituţia din 4 martie, în care ducatul Bucovina era indicat ca ţară a Coroanei[51]. Eudoxiu Hurmuzachi a fost chemat la Kremsier de ministrul de interne Alexander Bach pentru a da consultaţii în problema reorganizării administrative a Bucovinei. Din însărcinarea acestuia, istoricul bucovinean se va ocupa cu traducerea în româneşte a tuturor ordinelor privind Bucovina, precum şi a codului penal şi civil austriac. El va participa, la indicaţia ministrului de justiţie Anton Schmerling, la elaborarea unui lexicon de termeni juridici româneşti şi la traducerea unor cărţi didactice pentru Bucovina. Prin decretul imperial din 13 martie 1849, autorităţile din Galiţia şi Bucovina erau

[48] ASRC, Fond *1*, inv. 1, d. 9 577, f.1–6; d. 9 578, f. 1–3.

[49] Rudolf Wagner, *Die Revolutionsjahre 1848/49 im Königreich Galizien-Lodomerien (einschließlich Bukowina) – Dokumente aus österreichischer Zeit*, Munich, Der Südostdeutsche, 1983, S. 102.

[50] George Bogdan-Duică, *Bucovina. Notiţe politice asupra situaţiei*, Sibiu, Tipografia „Liviu Albini“, 1895, p. 176–179, 183, 185.

[51] „Bucovina”, anul II, nr. 4, 1849, p. 23.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

înştiinţate că, potrivit Constituţiei din 4 martie 1849, „Ducatul Bucovinei formează o ţară de Coroană autonomă”[52]. În postul de guvernator provizoriu al noului ducat, Guvernul de la Viena a numit pe Eduard Bach, fratele ministrului de interne. Fără a realiza o consultare cu bucovinenii, acesta a trimis la Viena un proiect de constituţie şi o lege electorală a Bucovinei. În urma protestelor elitelor locale, Bach a fost nevoit să publice, la 26 aprilie 1849, instrucţiunile privitoare la elaborarea proiectului de constituţie şi să formeze un comitet din 15 persoane[53]. „Comitetul bărbaţilor de încredere”, în frunte cu K. Umlauft, preşedintele tribunalului din Cernăuţi, era format pe jumătate, „din bărbaţi ce se bucură numai de încrederea d[l] şef al ţărei” (E. Bach, n. n. – Şt. P.) şi, pe jumătate, din „bărbaţi care se bucură în cel mai mare grad de o deplină încredere a ţărei întregi”, anunţa periodicul „Bucovina”[54].

În septembrie 1849, gazeta „Bucovina” a publicat *Proiectul de Constituţie provincială pentru ducatul Bucovinei*[55]. Documentul definea Bucovina ca „provincie a coroanei imperiului austriac”, iar Cernăuţii drept capitală a acesteia, precizând în cele 57 de articole, modul în care avea să se exercite regimul autonomiei provinciale. Dieta a fost declarată competentă în materie de cultură locală, clădiri publice ridicate pe spesele bugetului provincial, instituţii de caritate, stabilire a veniturilor bugetului provincial, profituri rezultate din posesiunile provinciale şi contribuţiile locuitorilor, precum şi reglementarea cheltuielilor curente şi extraordinare ale provinciei. Mai mult, Dieta era responsabilă pentru afacerile municipale, bisericeşti şi şcolare, pentru transportul public, pentru instalarea şi întreţinerea trupelor militare, precum „şi pentru toate acele atribuţii care, în viitor, urmau a fi acordate prin lege imperială autonomiei provinciale”. O stipulare importantă era cuprinsă în art. 2: „Hotarele ducatului nu se pot strămuta decât numai la o propunere a dietei provinciale sau cu învoirea aceleiaşi prin lege imperială”[56]. Această prevedere, potrivit concepţiei autorilor proiectului, trebuia să zădărnicească şi să prevină realipirea ducatului la Galiţia sau împărţirea lui în două. O astfel de formulare împiedica adoptarea hotărârii respective de către împărat fără consultarea cu dieta Bucovinei, cu toate că, în eventualitatea unui dezacord, proiectul prevedea dreptul împăratului de a desfiinţa dieta. Deşi, în urma reintroducerii absolutismului, în decembrie 1851, proiectul de constituţie nu a fost aplicat, el a fost aprobat oficial, cu mici modificări, în martie 1861, şi a intrat în vigoare.

Odată fiind publicat proiectul constituţiei ducatului şi fiind ordonată reformarea administraţiei publice în Bucovina, procesul realizării autonomiei Bucovinei evolua în direcţia creării unor instituţii provinciale separate de cele

[52] DTDS, p. 647.
[53] „Bucovina”, anul II, nr. 10, 1849, p. 55–56, Supliment.
[54] *Ibidem*, nr. 11, p. 57; nr. 27, p. 145.
[55] *Ibidem*, nr. 29, p. 160–162; nr. 31, p. 169–170.
[56] *Ibidem*, nr. 29, p. 160.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

galiţiene. În februarie 1850, fusese anunţată crearea a 15 departamente pentru strângerea dărilor, în luna mai a fost înaintat la Viena proiectul organizării politice şi judecătoreşti a Bucovinei, în iunie 1850 a fost creată Camera de Comerţ şi Industrie din Cernăuţi[57]. La 29 septembrie 1850, printr-un decret imperial, odată cu statutul de autonomie provincială, este dat publicităţii *Regulamentul alegerilor Dietei pentru Ducatul Bucovina*[58]. La 8 octombrie 1850, a fost promulgată legea despre organizarea politică a Bucovinei. În fruntea provinciei a fost plasat guvernatorul care, simultan, trebuia să îndeplinească obligaţiile preşedintelui guvernului. Ducatul a fost împărţit în şase districte. La 4 noiembrie 1850, Bucovina a obţinut un comandament militar propriu cu sediul la Cernăuţi care, însă, continua să depindă de Lemberg[59].

Procesul de cristalizare a autonomiei Bucovinei a fost suspendat odată cu schimbarea regimului politic în Austria şi instaurarea neoabsolutismului. La 31 decembrie 1851, Constituţia din 4 martie a fost abrogată sub pretextul că ea nu era „nici conformă situaţiei statutului, nici aplicabilă”[60]. În pofida faptului că, formal, autonomia Bucovinei n-a fost anulată şi ea nu a fost trecută sub administraţia Galiţiei, traducerea în viaţă a statutului de autonomie reală a provinciei s-a prelungit pentru un deceniu.

La 6 martie 1853, a fost formal anulată uniunea administrativă a Bucovinei cu Galiţia şi a fost numit primul preşedinte al ducatului (Landespräsident), Franz Freiherr von Schmuck[61]. Separarea administrativă definitivă de Galiţia a avut loc la 29 mai 1854, Bucovina fiind împărţită administrativ în 15 districte[62]. În timpul războiului Crimeii, în eventualitatea unei înglobări a Principatelor Române în cadrul imperiului, Curtea de la Viena va încerca să revadă chestiunea realizării unei autonomii reale a Bucovinei. Cunoscutul om politic, proprietarul din Suceava Cristof Petrovici a fost solicitat să înainteze propuneri referitoare la constituirea dietei Bucovinei. În ianuarie 1856, Cr. Petrovici a înaintat autorităţilor austriece un detaliat memoriu[63], dar recomandările sale nu au fost aplicate. Înfrângerea din Italia, în vara anului 1859, a armatelor austriece a condus la prăbuşirea neoabsolutismului şi a generat diverse tentative ale Casei de Habsburg de a revigora imperiul. Sub pretextul nevoii de economisire şi de aplicare a unei

[57] Mihai Iacobescu, *Revoluţia de la 1848 – moment de răscruce în istoria românilor din Bucovina*, în „«Suceava». Anuarul Muzeului Judeţean”, anul V, 1978, p. 34.

[58] I. V. Cocuz, *op. cit.*, p. 231.

[59] Аркадій Жуковський, *Історія Буковини. Частина друга після 1774 р.* (Istoria Bucovinei. Partea a doua, după anul 1774), Чернівці: Видавнича спілка „Час“, 1993, с. 31.

[60] M. Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, p. 429.

[61] G. Bogdan-Duică, *op. cit.*, p. 174.

[62] *Die Bukowina. Eine allgemeine Heimatkünde verfast anlässlich des 50 Jahrigen glorreichen Regierungsjubiläums. Seine Kaiserlichen und Königlichen Apostolischen Maiestät unseres Allergnädigsten Kaisers und Obersten Kriegsherrn durch die k. u. k. Gendarmerie des Landesgendarmeriekommandos Nr. 13 Czernowitz*, Czernowitz: Selbstverlag, 1899, S. 325.

[63] ASRC, Fond *3*, inv.1, d.812, f.1–12.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

administraţii corespunzătoare, prin decretul imperial din 22 aprilie 1860, au fost desfiinţate guvernământul şi ducatul Bucovinei, teritoriul acestuia fiind din nou alipit Galiţiei[64]. Acest eveniment a produs în rândurile populaţiei bucovinene o mare nelinişte. În octombrie 1860, autorităţile galiţiene informau administraţia de la Cernăuţi că Eudoxiu Hurmuzachi a întocmit o proclamaţie adresată bucovinenilor, în care revendica separarea Bucovinei de Galiţia şi reorganizarea administraţiei provinciale pe baze autonome. Lembergul a ordonat să se ia toate măsurile cuvenite pentru a interzice şi a împiedica răspândirea în Bucovina a manifestului lui E. Hurmuzachi[65].

La 13 decembrie 1860, cabinetul federalist a fost demis şi la cârma ţării a fost pus cabinetul centralist al lui A. Schmerling. În noul context favorabil, la 27 decembrie, în casa boierului Ioan Vasilco, a avut loc o reuniune a reprezentanţilor oraşului Cernăuţi şi ai nobilimii bucovinene în vederea alcătuirii unui nou memoriu al Bucovinei[66]; în plus, la 30 decembrie, în ziarul vienez „Die Presse" a fost publicat articolul lui Eudoxiu Hurmuzachi, intitulat *Cu privire la problema anexării Bucovinei la Galiţia,* care reprezenta un protest vehement contra nesocotirii principiului egalităţii în drepturi a Bucovinei cu celelalte provincii ale Austriei şi nerecunoaşterii individualităţii ei naţional-politice[67].

Un impresionant memoriu, *Emanzipationsruf der Bukowina* (Chemarea Bucovinei la emancipaţie), care cerea menţinerea şi respectarea autonomiei provinciei, semnat de 250 de reprezentanţi ai „tuturor claselor, naţionalităţilor, stărilor şi confesiunilor" din Bucovina, a fost înaintat împăratului Austriei[68]. Acţiunile perseverente şi stăruitoare ale bucovinenilor au dus la recunoaşterea definitivă, prin Constituţia din 26 februarie 1861, a autonomiei Bucovinei. În noul parlament imperial, compus din 343 de deputaţi aleşi, Bucovinei i-au fost rezervate 5 locuri. Statutul şi legea electorală a Bucovinei, date publicităţii, stipulau că dieta provincială trebuia să fie compusă din 30 de membri[69]. Totuşi, sistemul judiciar a rămas subordonat autorităţilor din Lemberg[70].

La 20 aprilie 1861, noul şef al provinciei, Wenzel Ritter von Martina, a publicat o *Înştiinţare*, prin care anunţa populaţia Bucovinei cu privire la separarea de Galiţia. Cu acest prilej, la Cernăuţi, la 23 aprilie 1861, a fost organizată o demonstraţie la care s-a sărbătorit dobândirea autonomiei Bucovinei, iar în onoarea lui Eudoxiu Hurmuzachi şi a lui Ioan Vasilco s-a aranjat o retragere cu torţe[71].

---

[64] *Переводы Законов, Патентов и Распоряжений из вестника законов для Герцогства Буковины. Рок 1860*, Львов, б. г., с. 38–39.

[65] ASRC, Fond *3*, inv. 1, d. 1644, f. 4–36.

[66] T. Bălan, *Redobândirea unei autonomii*, în „Revista arhivelor", VII, nr. 1, 1946, p. 68, anexa 4.

[67] *Ibidem*, p. 68–70, anexa 5.

[68] I. Nistor, *op. cit.*, p.107–108.

[69] T. Bălan, *op. cit.*, p. 63.

[70] Kurt Scharr, *op. cit.*, p. 168–175.

[71] ASRC, *loc cit.*, d. 1 788, f. 1–3; T. Bălan, *op. cit.*, p. 63.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)

La 6 aprilie 1861, în sala Primăriei din Cernăuţi, a fost inaugurată Dieta Bucovinei în prezenţa guvernatorului Bucovinei Wenzel Ritter von Martina şi sub preşedinţia episcopului Eugenie Hacman, primul căpitan al Bucovinei autonome. Structura politico-administrativă a ducatului era următoarea: Dieta Ţării (*Landtag*) reprezintă puterea legislativă şi alegea din rândul deputaţilor un Comitet al Ţării (*Landesausschuss*), compus din patru membri cu un preşedinte în frunte. Preşedintele Dietei se numea Căpitan al Ţării (*Landeshauptmann*), iar reprezentantul guvernului central de la Viena era guvernatorul, cu titlul de preşedinte al ţării (*Landespräsident*), căruia îi erau supuse administraţiile judeţene, în frunte cu câte un prepozit districtual (*Bezirkvorsteher*).

Dieta Bucovinei, la propunerea lui Eudoxiu Hurmuzachi, se va adresa împăratului cu rugămintea de a acorda ducatului o stemă proprie şi un drapel, ca însemne distincte ale autonomiei. Doleanţa bucovinenilor a fost tradusă în viaţă prin rezoluţia imperială din 26 august 1861. Stema reprezenta capul de bour de pe vechea stemă a Moldovei, iar drapelul avea culorile albastru şi roşu, dispuse vertical şi având la mijloc stema Bucovinei[72]. La 9 decembrie 1862, printr-o diplomă imperială, Curtea de la Viena a confirmat şi a întărit neatârnarea administrativă a Bucovinei de provincia vecină, deoarece atât trecutul cât şi prezentul prin deosebirile „de limbă, de datine şi de obiceiuri nu fac să fie de dorit o contopire cu Galiţia”.

Odată cu dobândirea statutului de autonomie, a dietei provinciale proprii, Bucovina s-a bucurat şi de dreptul de a trimite reprezentanţi în Parlamentul central din Viena, în Delegaţiunea austriacă şi în Casa magnaţilor. Aceste realităţi au făcut posibilă organizarea unei proprii vieţi politice provinciale. În pofida unor tentative de revizuire a statutului Bucovinei, autonomia ei a fost păstrată pe întreg parcursul dominaţiei austriece (până în anul 1918) şi a condiţionat o bogată şi intensă viaţă social-politică prin activitatea diverselor instituţii, organizaţii şi partide politice bucovinene, punând temeliile unei societăţi civile moderne.

[72] *Die Bukowina*, p. 300–301.

BDD-A32772 © 2017 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 05:00:03 UTC)